

Ing. Petra Kačírková

ředitelka odboru rodinné politiky, ochrany dětí a sociálního začleňování

V Praze dne 18. prosince 2024
Č. j. MPSV-2024/267259-233

Metodická informace k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí při řešení ohrožení dítěte a zajištění péče, s důrazem na děti do 4 let věku

S ohledem na novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen „ZSPOD“), a dalších souvisejících zákonů s účinností od 1. 1. 2025 a s ohledem na množství se otázky na postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) upravujeme postup při řešení situace dětí, které se náhle ocitnou bez řádné péče zákonného zástupce či pečující osoby.

I když novela ZSPOD a dalších souvisejících zákonů přináší určité změny ve věci zákazu či omezení umístování dětí do 4 let věku do náhradní ústavní péče, tak základní pracovní postupy, které OSPOD jsou navykklé využívat, zůstávají stejné. Tento metodický dokument je spíše shrnutím již známých a zažitých pracovních postupů OSPOD a měl by sloužit spíše novým kolegyním a kolegům v systému sociálně-právní ochrany dětí.

Při hledání řešení je rovněž potřeba postupovat dle metodických pokynů příslušného krajského úřadu a jeho nastavení předávání informací o přehledu krizových lůžek v kraji.

Příslušné orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) mají tyto možnosti, které volí s ohledem na aktuální situaci a časovou naléhavost při hledání řešení situace:

- 1) **Dítě akutně ohrožené, které se ocitlo ve stavu nedostatku řádné péče (dítě bez jakékoliv péče nebo dítě bez péče přiměřené jeho věku a rozumové vyspělosti) – dále jen „bezprizorní dítě“.**

OSPOD je přivolán nejčastěji PČR (např. přivolání k dítěti, které je nalezeno samo na ulici nebo je ponecháno bez potřebné pomoci na jiném místě, případně je nalezeno s rodičem, který není objektivně schopen zajistit péči o dítě z důvodu zdravotních komplikací nebo z důvodu nadměrného užití alkoholu nebo jiné návykové látky, včetně akutní hospitalizace rodiče).

- a) OSPOD je povinen zajistit bezprizornímu dítěti **neodkladnou péči a pomoc**, včetně uspokojení základních potřeb a zajištění zdravotních služeb v nutném

rozsahu, v souladu s § 15 odst. 1 a § 37 odst. 1 ZSPOD. K zajištění bezodkladné péče a pomoci je místně příslušný OSPOD, v jehož obvodu se bezprizorní dítě aktuálně nachází, bez ohledu na adresu jeho trvalého pobytu (viz § 61 odst. 3 písm. a) a § 61 odst. 4 ZSPOD).

- b) Za předpokladu, že není k dispozici ani jeden z rodičů, který má nebo může v plném rozsahu vykonávat rodičovskou odpovědnost (včetně výkonu povinnosti a práva péče o dítě), jedná OSPOD při zajištění bezodkladné péče a pomoci bezprizornímu dítěti v postavení **veřejného poručníka**, kterému náleží všechna práva a povinnosti rodičů, s výjimkou vyživovací povinnosti (§ 928 ve spojení s § 929 občanského zákoníku).
- c) Na prvním místě OSPOD zjišťuje, zda je možné, aby péči o bezprizorní dítě převzal **druhý z rodičů či jiný příbuzný nebo osoba blízká dítěti a jeho rodině** (většinou se povede zajistit péči o dítě takto, následně samozřejmě OSPOD řeší situaci dále, ale péče je zajištěna).
- d) Pokud není možný postup podle písm. c), OSPOD kontaktuje **osoby v evidenci** (přechodné pěstouny-osoby zařazené v evidenci osob pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu, dále jen „PPD“) **dle seznamu, který má k dispozici od svého krajského úřadu** a domluví s nimi možnost zajištění tzv. neodkladné péče po nezbytnou dobu podle § 27a odst. 10 ZSPOD¹. Vedle PPD může OSPOD o zajištění neodkladné péče o bezprizorní dítě požádat rovněž **zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc** (dále jen „ZDVOP“), případně poskytovatele pobytových sociálních služeb podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (např. zařízení pro krizovou pomoc).
- e) Jestliže to vyžaduje zdravotní stav dítěte nebo jsou-li pochybnosti ohledně zdravotního stavu dítěte, OSPOD před umístěním dítěte do neodkladné péče podle písm. d) zajistí vyšetření dítěte u jím vybraného poskytovatele zdravotních služeb a v potřebném rozsahu udělí za dítě souhlas k poskytnutí **ambulantní nebo lůžkové zdravotní péče**.²
- f) Pokud se v krátkém časovém úseku (několika hodin, maximálně dnů) nepodaří situaci bezprizorního dítěte vyřešit jeho navrácením do péče rodiče/rodičů nebo předáním do péče vhodné osoby z řad příbuzných či osob blízkých, přistoupí

¹ V podrobnostech viz materiál MPSV „Doporučený postup pracovníků OSPOD při využití neodkladné péče v souladu s ustanovením § 15, § 16, § 27a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění (ZSPOD)“, č.j. MPSV-2024/267260-233 ze dne 18. 12. 2024

² § 35 odst. 3 a § 38 odst. 2, 5 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

OSPOD k podání návrhu soudu na vydání **předběžného opatření**, kterým bude nařízeno svěřením dítěte do **pěstounské péče na přechodnou dobu** podle § 452 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „z.ř.s.“).

- g) Alternativním řešením k postupu podle písm. f) je uzavření **smlouvy o poskytnutí ochrany a pomoci dítěti mezi ZDVOP a dítětem** podle § 42a ZSPOD, kdy při uzavření smlouvy jedná za dítě jako jeho zákonný zástupce OSPOD v postavení veřejného poručníka (viz výše).

Jde-li o bezprizorní dítě mladší 4 let věku, lze smlouvu o poskytování ochrany a pomoci ZDVOP uzavřít nejvýše na dobu 1 měsíce, s možností dohody o jejím dalším prodloužení nejvýše o 1 další měsíc – viz § 42a odst. 5 ZSPOD, ve znění účinném od 1. 1. 2025.

2) Dítě akutně ohrožené z důvodu násilí v rodině, týrání, zneužívání nebo jiného špatného zacházení ze strany rodičů, osob pečujících nebo jiných osob žijících s dítětem v rodinné domácnosti (včetně závažného zanedbávání výživy dítěte a péče o jeho zdraví) – dále jen „týrané nebo zneužívané dítě“.

- I. Dozví-li se OSPOD o tom, že je dítě vystaveno týrání, zneužívání nebo jiné nesnesitelné situaci z důvodu tělesného nebo duševního násilí ze strany rodiče, osoby pečující nebo jiné osoby nacházející se ve společném obydlí s dítětem, je OSPOD povinen tuto skutečnost **bezodkladně oznámit příslušnému orgánu Policie České republiky nebo státnímu zastupitelství** v souladu s oznamovací povinností, která pro OSPOD vyplývá z platné právní úpravy.³
- II. Za účelem zajištění potřebné ochrany týraného nebo zneužívaného dítěte je OSPOD aktivně legitimován podat k nejbližšímu okresnímu soudu návrh na vydání:
  - i. **Předběžného opatření o úpravě poměrů dítěte podle § 452 a násl. z.ř.s.** (ve spojení s § 16 odst. 1 ZSPOD), kterým soud nařídí až na dobu 3 měsíců umístění týraného nebo zneužívaného dítěte do vhodného výchovného prostředí, které v usnesení označí.

³ § 8 odst. 1 trestního řádu, § 51 odst. 5 písm. b), c) ZSPOD, § 367 a § 368 trestního zákoníku

Vhodným prostředím se rozumí výchovné prostředí u fyzické osoby nebo zařízení způsobilého zajistit dítěti řádnou péči s ohledem na jeho fyzický a duševní stav, jakož i rozumovou vyspělost a umožnit realizaci případných jiných opatření stanovených předběžným opatřením.

U dítěte **do dovršení 3 let věku** je vhodným výchovným prostředím pouze péče určené fyzické osoby (PPD nebo jiný vhodný člověk, zejména příbuzný nebo jiná osoba blízká). Toto omezení je výslovně zakotveno v § 452 odst. 2 věta druhá z.ř.s., ve znění účinném od 1. 1. 2005, a to bez jakýchkoliv výjimek, tj. OSPOD je v návrhu na vydání předběžného opatření soudu podle § 452 a násl. z.ř.s. vždy povinen označit **buďto PPD nebo jinou vhodnou fyzickou osobu**, do jejíž péče má být dítě mladší 3 let na základě předběžného opatření předáno.

O návrhu OSPOD na předběžné opatření soud rozhodne **bezodkladně**. Rozhodne-li soud po uplynutí 24 hodin od zahájení řízení, uvede v odůvodnění rozhodnutí skutečnosti, pro které nebylo možné rozhodnout dříve (§ 456 z.ř.s.).

- ii. **Předběžného opatření na ochranu dítěte před domácím násilím podle § 400 a násl. z.ř.s.** (ve spojení s § 16 odst. 2 ZSPOD), kterým soud uloží násilné osobě zejména, aby
- a) opustila společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržovala se ve společném obydlí nebo do něj nevstupovala,
  - b) nevstupovala do bezprostředního okolí společného obydlí nebo dítěte a nezdržovala se tam,
  - c) se zdržela setkávání s dítětem, nebo
  - d) se zdržela nežádoucího sledování a obtěžování dítěte jakýmkoliv způsobem.
- O návrhu OSPOD⁴ na předběžné opatření rozhodne soud **do 48 hodin bez jednání** (§ 404 z.ř.s.).

Pro obě výše uvedená předběžná opatření soudu shodně platí, že jsou **vykonatelná ihned okamžikem jejich vydání**. Společné je rovněž to, že v obou případech je soud, který předběžné opatření vydal, povinen bezodkladně provést výkon předběžného opatření, aniž by se čekalo na doručení usnesení všem účastníkům řízení nebo na nabytí právní moci

---

⁴ OSPOD podává návrh jménem ohroženého dítěte mladšího 16 let, tj. v návrhu je jako navrhovatel označeno ohrožené dítě, zastoupené ze zákona místně příslušným OSPOD.

usnesení. Pro potřeby urychleného rozhodnutí soudu o návrhu na vydání předběžného opatření podle § 400 a § 452 z.ř.s. je předseda okresního soudu povinen dohodnout i pro dobu **mimo rozvrženou pracovní dobu a dny pracovního klidu** dosažitelnost soudce (předsedy senátu), kterému umožní přístup do budovy soudu, k telekomunikační a výpočetní technice, do kanceláře, kde jsou uloženy spisy ve věcech péče soudu o nezletilé nebo ve věcech předběžných opatření, a použití kulatého úředního razítka. Pro potřeby zabezpečení neodkladného výkonu předběžného opatření i mimo rozvrženou pracovní dobu a ve dnech pracovního klidu musí být zajištěna rovněž dosažitelnost soudního vykonavatele, ledaže soudce s dohodnutou dosažitelností je připraven zajistit výkon předběžného opatření sám.⁵

III. Není-li vzhledem k bezprostřednímu ohrožení týraného nebo zneužívaného dítěte možné vyčkat na vydání (=vykonatelnost) předběžného opatření soudu a na provedení jeho výkonu soudem (umístění dítěte do vhodného prostředí, respektive vykázání násilné osoby ze společného obydlí), je OSPOD oprávněn dožádat nejbližší **orgán Policie České republiky o součinnost při ochraně života a zdraví ohrožené dítěte**. Za podmínek stanovených zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů⁶, jsou zasahující policisté oprávněni zejména

- zajistit násilnou osobu, která svým jednáním bezprostředně ohrožuje život nebo zdraví ohroženého dítěte;
- vstoupit bez souhlasu uživatele do obydlí, jiného prostoru nebo na pozemek a provést tam potřebné úkony nebo jiná opatření, jestliže věc nesnese odkladu a vstup tam je nezbytný pro ochranu života nebo zdraví ohroženého dítěte;
- vykázat násilnou osobu ze společného obydlí a jeho bezprostředního okolí
na dobu 10 dnů od provedení vykázání; vykázaná násilná osoba je povinna
  - a) opustit neprodleně prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázání,
  - b) zdržet se vstupu do prostoru podle písmene a),
  - c) zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženým dítětem,
  - d) vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí, které drží;

⁵ § 116a vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů.

⁶ § 26, § 40, § 44 – 47, § 52 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

- použít vůči násilné osobě v nezbytné míře donucovací prostředky.
- IV. Jestliže se týrané nebo zneužívané dítě v důsledku vydání předběžného opatření soudu na ochranu dítěte před domácím násilím podle § 400 a násl. z.ř.s. nebo v důsledku postupu Policie České republiky podle bodu III. (zejména v důsledku zajištění nebo vykazání násilné osoby – rodiče nebo jiné osoby pečující) ocitne bez jakékoliv péče nebo bez péče přiměřené jeho věku a rozumové vyspělosti, je OSPOD povinen zajistit dítěti neodkladnou péči a pomoc; **přítom postupuje obdobně jako v případě bezprizorního dítěte [viz výše bod 1) písm. a) až g])** – předání dítěte do péče druhého rodiče nebo příbuzného či jiné osoby blízké, předání dítěte do neodkladné péče PPD nebo ZDVOP, podání návrhu soudu na vydání předběžného opatření podle § 452 a násl. z.ř.s.
- V. V souvislosti s vydáním předběžného opatření soudu podle bodu II. nebo zásahem Policie České republiky podle bodu III. je týranému nebo zneužívanému dítěti zásadně nezbytné zajistit v potřebném rozsahu zdravotní péči, a to minimálně ve formě vyšetření jeho aktuálního zdravotního stavu a zhodnocení dalšího postupu. Nezletilého pacienta lze bez souhlasu zákonného zástupce hospitalizovat a poskytnout mu neodkladnou péči v případě, je-li u dítěte podezření na týrání nebo zneužívání (§ 38 odst. 2 a 5 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách). K vyšetření týraného nebo zneužívaného dítěte, poskytnutí neodkladné zdravotní péče a přepravě dítěte k poskytovateli akutní lůžkové péče lze využít **zdravotnickou záchrannou službu**.⁷
- VI. V případě výkonu předběžného opatření soudu podle § 452 a násl. z.ř.s. je soud (soudní vykonavatel) povinen zajistit dopravu dětí mladších 3 let vozidlem zdravotnické dopravní služby, která je nejbližší místu pobytu dítěte. Vyžádá si při tom doprovod zdravotnického pracovníka. V ostatních případech se k přepravě dítěte použije v první řadě služební vozidlo soudu. Nemá-li soud služební vozidlo z objektivních důvodů k dispozici, zajistí soud dopravu dítěte jiným vhodným způsobem, zejména využitím služebního vozidla Policie ČR, obecní policie, ZDVOP nebo školského zařízení pro výkon ústavní výchovy. Služební vozidlo OSPOD lze na žádost soudu využít k přepravě dítěte pouze za předpokladu, že vnitřní předpisy příslušného OSPOD tuto možnost výslovně

⁷ § 4 zákona č. 374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě, ve znění pozdějších předpisů.

připouštějí. Výdaje vzniklé v souvislosti s dopravou dítěte platí soud, a to i v případě, že k přepravě dítěte není použito služební vozidlo soudu.⁸

- VII. V ostatních případech, kdy se nejedná o výkon předběžného opatření soudu, lze přepravu dítěte zajistit prostřednictvím
- a. vozidla zdravotnické záchranné služby, je-li dítě nutné přepravit do zdravotnického zařízení lůžkové péče (viz výše bod V.);
  - b. služebního vozidla OSPOD, jestliže vnitřní předpisy OSPOD tuto možnost připouštějí;
  - c. vozidla osoby nebo zařízení (příbuzný, PPD, ZDVOP), do jejichž neodkladné péče se dítě předává, a to po vzájemné dohodě mezi OSPOD a touto osobou/zařízením;
  - d. služebního vozidla Policie ČR nebo obecní policie, pokud disponuje potřebným vybavením pro přepravu dítěte (obdobně jako výše u výkonu předběžného opatření soudu podle bodu VI.);
  - e. vozidla taxi-slужby, pokud disponuje potřebným vybavením pro přepravu dítěte.

V případech uvedených v písmenu b., c. a e. lze náklady na přepravu dítěte hradit z účelového transferu MPSV na úhradu nákladů spojených s výkonem sociálně-právní ochrany dětí.

- 3) Dítě není ohrožené akutně a je potřeba vyřešit jeho situaci** – pokračování řešení situace dítěte po fázi dle bodu 1.) nebo 2.), eventuálně jde o situaci, kterou OSPOD již řeší, využil intervence dle ZSPOD (sociální práce, vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, tvorba individuálního plánu ochrany, doporučení, svolání případové konference, příp. nařízení odborných služeb, spolupráce se SAS či jinými službami) a přesto nedošlo ke zlepšení situace
- a) OSPOD zjišťuje, zda je možné, aby péči o dítě převzal druhý z rodičů či jiný příbuzný nebo osoba blízká (následuje svěření do péče dané osoby, a to dle situace buď na návrh OSPOD předběžným opatřením podle § 452 zákona o zvláštních řízeních soudní či na návrh samotné osoby, u které je/má být dítě v péči, následovat může v případě příbuzných či blízkých osob pěstounská péče nebo svěřenectví)
  - b) Pokud není možný postup výše, řeší OSPOD svěření dítěte do PPPD (předběžné opatření dle § 452 ZZŘS)

⁸ § 9 odst. 1 až 3, § 15 a § 17 společné Instrukce Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, MŠMT a MPSV ze dne 5. 4. 2007, č.j. 142/2007-ODS_Org, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí ve věcech péče o nezletilé, ve znění Instrukce č.j. ze dne 22. 12. 2015, č.j. 33/2013-OD-Org.

- c) Pokud nelze postupovat dle předchozích bodů, je možné využít ZDVOP na základě smlouvy se zákonným zástupcem či dítětem (lze i OSPOD jako veřejný poručník, pokud zde není rodič, který má a vykonává rodičovskou odpovědnost)
- d) Zprostředkování dlouhodobé pěstounské péče ze strany krajského úřadu

Body a) – d) mohou probíhat souběžně i dva či tři naráz (= souběžné plánování).

- 4) Dítě zanechané v porodnici, ev. dítě z babyboxu – dle vyhodnocení situace ze strany OSPOD a krajského úřadu se volí buď PPPD nebo péče budoucího osvojitele (po propuštění ze zdravotnického zařízení).

Přehled možnosti péče o dítě mladší 4 let mimo rodinu od 1. 1. 2025:

- Pěstounská péče na přechodnou dobu – krizový institut, který dává prostor rodině dítěte vyřešit si krizovou situaci, krajskému úřadu zprostředkovat dlouhodobou pěstounskou péči či osvojení
- Náhradní rodinná péče dlouhodobá – pěstounská péče zprostředkovaná či nezprostředkovaná nebo svěření, případně osvojení
- ZDVOP – max. na 2 měsíce, pokud jde však o umístění sourozenců, kdy je zde i sourozenec starší 4 let, pak max. 6 měsíců
- dětský domov – v případě umístění sourozenců, kdy je zde i sourozenec starší 4 let
- DOZP – u dětí mladších 4 let ve stupni zavllosti na péči III nebo IV nebo lze-li dle vyjádření lékaře tento stupeň předpokládat
- vyžaduje-li to zdravotní stav dítěte, pak lze bez ohledu na věk poskytovat zdravotní služby dle zákona o zdravotních službách (léčebně rehabilitační péče, následná lůžková péče, dlouhodobá lůžková péče), nikoli však z rozhodnutí soudu

Přitom platí, že rodinné prostředí (vlastní či náhradní) má přednost před péčí ústavní. Při řešení sourozeneckých skupin se povětšinou postupuje individuálně, při větších sourozeneckých skupin se hledají dvě a více pěstounské rodiny, která následně umožňují dítěti kontakt.

Závěrem:

Jak MPSV opakovaně a dlouhodobě zdůrazňuje, je nutné mít na území obce s rozšířenou působností a na území kraje detailně zmapovanou síť všech osob (fyzických i právnických) a orgánů poskytujících pomoc ohroženým dětem a navázanou spolupráci OSPOD s těmito osobami a orgány. Navázání funkční spolupráce významně usnadňuje postupy a řešení situací, které byly nastíněny výše. Je rovněž vhodné realizovat pravidelná setkávání všech zainteresovaných aktérů v rámci tzv. síťování.

Rozdělovník:

- všechny krajské úřady, oddělení sociálně-právní ochrany dětí
- všechny obecní úřady obcí s rozšířenou působností, oddělení sociálně-právní ochrany dětí
- všechna zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc